

SİSİ OTORİTERLİĞİNİN YENİ ARACI: KORONAVİRÜS PANDEMİSİ

“

Mısır'da vaka sayıları Mayıs ayı itibarıyla 22.000'i geçerken, 800'den fazla Mısırlı hayatını kaybetmiştir. Bununla birlikte, iyileşen hasta sayısının da düşük olması Mısır hükümetinin durumunu fazlasıyla zorlaştırmıştır.

”

Firuze Yağmur Gökler

Araştırma Asistanı, ORSAM

2019 yılının sonlarında Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan ve 2020 yılında bütün dünyaya yayılan koronavirüs, Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerini de önemli derecede etkilemiştir. Mısır, 14 Şubat'ta ilk vakanın çıkmasıyla birlikte en fazla risk altındaki Kuzey Afrika ülkelerinden biri olarak tanımlanmasına rağmen, virüsün ülkede yayılmasını engellemek için yeterince hazırlık ve planlama yapmamıştır. Bunun sonucu olarak Mısır'da vaka sayıları Mayıs ayı itibarıyla 22.000'i geçerken, 800'den fazla Mısırlı hayatını kaybetmiştir. Bununla birlikte, iyileşen hasta sayısının da düşük olması Mısır hükümetinin durumunu fazlasıyla zorlaştırmıştır. Koronavirüs salgını sürecinde yaklaşan kriz inkâr edilmiş; en başta alınması gereken ve alınmayan önlemler, izlenen yanlış politikalarla Mısır'ın kırılgan ekonomisi daha kötüye gitmiş ve salgın ciddi bir boyut kazanmıştır. Fakat Sisi ve hükümeti ülkedeki bu süreci iyileştirmek yerine yaptıkları hataları örtbas etmek, çıkarlarını korumak ve gelebilecek eleştirileri

engellemek için ülke içinde zaten var olan baskı ortamını iyice arttırmış ve salgın durumunun arkasına sığınarak Sisi'ye daha fazla yetki verilmiştir.

Olağanüstü Hâl Yasasında Yapılan Değişiklikler

Koronavirüs salgınıyla birlikte ülkeler kendilerini karantina altına almış, önemli görüşmeler, parlamento, meclis oturumları askıya alınmış ve birçok ülkede anayasa ile ilgili referandumlar dahi ertelenmiştir. Ülkeler bu süreci bu kadar ciddiye alırken Sisi yönetimindeki Mısır'da parlamento, cumhurbaşkanına daha fazla güç vermek için ısrar etmiştir. Mısır Parlamentosu Yasama ve Anayasal İşler Komitesi, ülkede koronavirüs patlak vermesine rağmen toplanarak Mısır Cumhurbaşkanı Abdülfettah el-Sisi'ye ve güvenlik kurumlarına daha fazla yetki vermek için olağanüstü hâl (162/ 1958 sayılı kanun) yasasındaki maddelerde yapılan değişiklikleri hızlıca onaylamıştır.

“
Yapılan değişikliklere göre, cumhurbaşkanı okullarda ve üniversitelerde çalışmalarını askıya alabilmekte; mahkemeleri, devlet kurumlarını, kamu ve özel sektör işletmelerini tamamen veya kısmen kapatabilmektedir. Bazı mal ve ürünleri ihraç etmeyi yasaklama ve yine bazı mal ve ürünlerin ticaretine, taşınmasına, satılmasına veya bulundurulmasına kısıtlama getirme yetkisine sahip olabilmektedir.

”
Sisi'nin de imzaladığı yeni değişiklikler, kendisine birçok önemli konuda karar alma ve uygulama yetkisi vermektedir. Yapılan değişikliklere göre, cumhurbaşkanı okullarda ve üniversitelerde çalışmalarını askıya alabilmekte; mahkemeleri, devlet kurumlarını, kamu ve özel sektör işletmelerini tama-

men veya kısmen kapatabilmektedir. Bazı mal ve ürünleri ihraç etmeyi yasaklama ve yine bazı mal ve ürünlerin ticaretine, taşınmasına, satılmasına veya bulundurulmasına kısıtlama getirme yetkisine sahip olabilmektedir. Ayrıca bu değişiklikler Sisi'ye bazı hizmetleri, malları veya ürünleri fiyatlandırma ve acil durumlarda para toplama mekanizmasını sağlama ve nakit ve aynı bağışları finanse etme ve tahsis etme kurallarını belirleme yetkisi vermektedir. En önemlisi ise yeni maddeler, Sisi'ye herhangi bir halk sağlığı amacı dışında bile kamu ve özel toplantıları, gösterileri, mitingleri, kutlamaları ve diğer toplantı türlerini yasaklama hakkı vermektedir. Değişiklikler, askerî yetkililere cumhurbaşkanı emir verdiğinde olayları soruşturma yetkisi vererek askerî mahkemelerin sivilleri yargılama yetkisini genişletme riski de taşımaktadır. Yasa ayrıca güvenlik kurumlarına, şüphelileri göz altına alma ve yargı denetimi olmaksızın mülkleri ele geçirme konusunda geniş yetkiler vermektedir.

Bu değişikliklere göre, olağanüstü hâl sırasında uygulanan tedbirleri ihlâl eden herkes 15 yıla kadar hapis cezasına çarptırılabilir. Bu tür davalarda duruşmalar, cumhurbaşkanı tarafından seçilen ve temyiz hakkı bulunmayan olağanüstü hâl güvenlik mahkemelerinde yapılmaktadır. Mısır'da hükümet tarihsel olarak baktığımızda bu mahkemeleri öncelikle barışçıl olanlar da dahil olmak üzere siyasi muhalifleri yargılamak için kullanılmıştır.

Mısır Parlamentosu'nun anayasa maddelerinde yaptığı değişikliklerin akabinde Sisi, ülke genelinde olağanüstü hâl süresinin 3 ay daha uzatıldığını duyurmuştur. Resmî gazetede yayınlanan açıklamada silahlı kuvvetleri ve polis tarafından terörizm tehditlerine karşı koymak, güvenliği, kamu ve özel mülkiyeti ve insanların yaşamlarını korumak için gerekli tüm tedbirlerin alınacağı ifade edilmiştir. Emirleri ihlâl eden kişilerin ise hapis cezasına çarptırılacağı söylenmiştir. Olağanüstü hâl, ülkede ilk kez en az

44 kişinin ölümüne neden olan iki Kıpti kilisesine yapılan saldırılardan bir gün sonra 10 Nisan 2017'de yürürlüğe girmiş ve o tarihten günümüze kadar Mısır'da 12 kez olağanüstü hâl uygulanmıştır.

“
Sisi hükümetinin söylediği gibi Mısır'ın olağanüstü hâl yasasında bir reform yapılmamıştır. Aksine Sisi'nin yetkilerini daha da genişletmek için salgın bir “fırsat” olarak kullanılmıştır.

Sisi Baskı Gücünü Artırıyor

Hükümet anayasada yapılan değişikliklerin bir reform hareketi olduğunu ifade etmiş, ayrıca hem anayasadaki değişikliklerin hem de olağanüstü hâlin uzatılması kararının, halk sağlığını etkileyen Kovid-19 salgını ve ülkenin yaşadığı ciddi güvenlik endişeleri göz

önüne alınarak alındığı dile getirilmiştir. Fakat önerilen 18 değişikliğin sadece 5'i açıkça halk sağlığı gelişmeleriyle bağlantılıdır. Sisi hükümetinin söylediği gibi Mısır'ın olağanüstü hâl yasasında bir reform yapılmamıştır. Aksine Sisi'nin yetkilerini daha da genişletmek için salgın bir “fırsat” olarak kullanılmıştır.

Yasada yapılan değişikliklerle Sisi'nin ülkenin neredeyse tüm ana kurumları üzerinde daha fazla baskı yapma ve muhalefeti kırma gücüne sahip olması sağlanmaktadır. Sisi bu süreçte sınırsız yetki verdiği güvenlik güçleriyle otoritesini daha da güçlendirmiştir. Güvenlik güçlerine süresiz olarak gözaltına alma, şüphelilerle ilgili çok az adli inceleme yapma veya hiç adli inceleme yapmadan sorgulama hakkı tanınmış; aynı zamanda toplu denetim, sansür, mülklere el konulması gibi işlemlerin hepsinde yargı denetimi olmaksızın yetkilendirilmiştir. Uluslararası hukuka göre, acil durumlarda bile kısıtlanamayan haklar Sisi yönetimindeki Mı-

sır'da pandemi bahane edilerek hiçe sayılmıştır. Temel görevi ülkede halkın güvenliğini ve düzeni sağlamak olan ordu ve güvenlik güçleri, Sisi'ye karşı gelebilecek her türlü eleştiri ve kitlesel protestodan koruyan bir mekanizmaya dönüşmüştür.

Ülkede ilk vakanın görülmesiyle birlikte sansür, baskı ve tutuklamalar gecikmemiştir. Mısırlı yetkililer koronavirüs döneminde ülkedeki şeffaflık eksikliğinden dolayı amacı sadece halkı bilgilendirmek olan yabancı, yerli tarafsız yayın yapan medyaya karşı baskıyı iyice artırmıştır. Bu dönemde Mısır'daki vaka sayılarıyla ilgili bir araştırmaya atıfta bulunduğu haberinden dolayı Guardian muhabirinin ülkeyi terk etmesi istenmiştir. Benzer biçimde tarafsız olarak Mısır'daki pandemi süreciyle ilgili haber yapan yerli gazetecilerin haberleri engellenmiş ve birçok medya mensubu tutuklanmıştır. Bu baskı hareketi sadece medyaya sınırlı kalmayarak halka kadar genişletilmiştir. Pandemiyle ilgili siyasetinden dolayı Sisi'yi veya hükümeti eleştiren, süreçle ilgili gidişattan rahatsız olan ve yorum yapan Mısırlı vatandaşlar hakkında yasal işlem başlatılmış, tutuklamalar yapılmıştır. Yine Sisi'yi eleştiren yüzlerce web sitesi ve sosyal medya hesapları kapatılmıştır. Sisi yönetimi, bu eylemlerini kamu düzenini koruma kılfına ve kamu kaygısına neden olma gerekçesine sığınarak yapmıştır.

Baskının yanı sıra manipülasyonlarda da artış gözlemlenmiştir. Ülkenin yarısından fazlası haberleri televizyon ve gazetelerden takip etmektedir. Bu yüzden koronavirüs

süreciyle ilgili bilgiler yetkililer tarafından yoğun bir şekilde manipüle edilmiş; Mısırlıları hükümetin görüşleri konusunda ikna etmede Sisi destekli gazete ve televizyonlar önemli bir araç olarak kullanılmıştır. Bu medya organları adeta Sisi ve hükümetin politikalarını övmek ve tarafsız medyaya saldırı yapmakla görevlendirilmiştir.

Mısır'daki hapisanelerde 114 binden fazla mahkûm bulunmaktadır. Bu mahkûmların üçte birini siyasi muhalifler, gazeteciler, demokrasi eylemcileri oluşturmaktadır. Aşırı kalabalık ve sağlıksız koşullardaki hapisanelerde Kovid-19'un hızla yayılma riski uluslararası örgütleri de endişelendirmiş ve bu mahkûmların serbest bırakılması istenmiştir. Fakat otoriter Sisi yönetimi, virüsün yayılmasını önlemek için şiddet içermeyen suçlardan hüküm giymiş bu mahkûmları serbest bırakmak yerine mahkûmların ailelerinin ve avukatlarının ziyaretlerini dahi engellemiştir.

Bu dönemde muhalif kesimin özellikle daha çok hedef alındığı anlaşılmaktadır. Sisi hükümeti pandemi sürecini fırsat bilerek çok sayıda Müslüman Kardeşler üyesini ülkede virüsü yayma ve virüsle ilgili olarak yalan söylemlerde buldukları bahaneleriyle hapse atmıştır. Olağanüstü hâl yasasındaki yeni değişiklikler ve salgın sadece kardeşlik üyelerine karşı değil, re-

jime karşı olduğundan şüphelenilen herkese karşı daha fazla tutuklama ve tacize yol açabilmiştir.

Salgın Sisi için siyasi mahkûmları susturmak için de bir bağlam yaratmıştır. Mısır'daki hapisanelerde 114 binden fazla mahkûm bulunmaktadır. Bu mahkûmların üçte birini siyasi muhalifler, gazeteciler, demokrasi eylemcileri oluşturmaktadır. Aşırı kalabalık ve sağlıksız koşullardaki hapisanelerde Kovid-19'un hızla yayılma riski uluslararası örgütleri de endişelendirmiş ve bu mahkûmların serbest bırakılması istenmiştir. Fakat otoriter Sisi yönetimi, virüsün yayılmasını önlemek için şiddet içermeyen suçlardan hüküm giymiş bu mahkûmları serbest bırakmak yerine mahkûmların ailelerinin ve avukatlarının ziyaretlerini dahi engellemiştir. Böylece siyasi mahkûmların dış dünyayla iletişimleri tamamen kesilmiştir. Bu durum mahkûmların hapisanelerdeki kötü koşul ve muameleleri duyurmasını da engellemiştir.

2013 yılında askerî bir darbeye yönetimi ele geçirdiği günden bu yana Sisi baskı temelli gücünü artırmış ve bu süreçte ise pandemi yeni bahane olarak kullanmıştır. Pandemi sürecinde yetkilerini kötüye kullanan Sisi kendine karşı oluşabilecek muhalif eylem ve söylemleri baskı altına almıştır. Sisi yönetimindeki Mısır'da yetkili makamlar ve özellikle güvenlik güçlerinin uyguladığı baskı üst düzeye ulaşmıştır. Sonuç olarak, koronavirüs salgınıyla birlikte olağanüstü hâl yasasındaki yeni değişiklikler halkın refahı düşünülerek yapılmamış, tam aksine Sisi rejiminin korunması amacı ile tasarlanmıştır. ■